

«Презентація ідеї», «Дискусійні гойдалки», «Сократівський клуб», «Філософська скринька» тощо.

Формування ціннісних орієнтирів забезпечується й використанням методу «Круглі столи» як способу активного опанування ціннісною інформацією, в основі якого лежить принцип колективного обговорення різноманітних морально-етичних проблем.

Значне місце у системі формування ціннісних орієнтацій підлітків займають ігрові методи виховання. Як відомо, гра – перспективний вид ціннісно-творчого заняття, який дозволяє зробити його цікавим і привабливим для учнів підліткового віку. Вона забезпечує розвиток міжособистих стосунків молоді, під час неї засвоюються елементи організаційної діяльності. Заняття відбуваються на фоні позитивних емоційних станів вихователів і учнів, з елементами співпраці; їх підготовка та проведення об'єднують педагога і дитину як рівних партнерів по роботі. Це набуває особливого значення в умовах гуманізації навчання та виховання.

Вибір методів формування ціннісних орієнтацій підлітків не є довільним актом, а підпорядковується ряду закономірностей і залежностей, серед яких першочергове значення мають: мета, зміст і принципи виховання; конкретне педагогічне завдання та умови його вирішення; врахування вікових та індивідуальних особливостей учнів.

Успішна реалізація системи роботи з підлітками в позаурочний час вимагає відповідної підготовки педагогічних кадрів і, в тому числі, організаторів позакласної роботи. У цьому зв'язку цілком слушно говорити про організацію в педагогічних вищих навчальних закладах та інститутах післядипломної освіти роботи з ознайомлення студентів (слухачів) з метою формування ціннісних орієнтацій в процесі позаурочної розвивальної діяльності. Успішне формування ціннісних орієнтацій підлітків забезпечується і здатністю педагога проводити аналіз і синтез об'єктів та понять, класифікувати їх за певними ознаками, умінням визначити серед них головні та другорядні, що в сукупності складає один із компонентів аналітико-синтезуючої діяльності.

Список використаних джерел

1. Макаренко А. С. З досвіду. Твори: В 7 т. / А. С. Макаренко. – К.: Рад. школа, 1954. – Т.5. – С.284-301.

УДК 37.032; 811.161

ЛЕНДЄЛ К.В.,
ТОВКАНЕЦЬ Г.В.

Мукачівський державний університет, Україна

МОВНИЙ ЕТИКЕТ У СТРУКТУРІ ПЕДАГОГІЧНОЇ ВЗАЄМОДІЇ

Мовний етикет – прийнята в певній культурі сукупність вимог до форми, змісту, порядку, характеру і ситуативної доречності висловлювань. Мовний етикет у вузькому сенсі слова може бути охарактеризований як система мовних засобів, у яких проявляються етикетні відносини.

Елементи цієї системи можуть реалізовуватися на різних мовних рівнях:

– на рівні лексики і фразеології: спеціальні слова і стійкі вирази («спасибі», «будь ласка», «прошу вибачення», «вибачте», «до побачення» тощо), а також спеціалізовані форми звернення (пан, товариш тощо);

– на граматичному рівні: використання для ввічливої поведінки множини (займенник «Ви»); використання питальних речень замість наказових (Ви не скажете, котра година?);

– на стилістичному рівні: вимога грамотної, культурної мови; відмова від вживання слів, які прямо називають непристойні і шокуючі об'єкти і явища, використання замість цих слів евфемізмів;

– на інтонаційному рівні: використання ввічливої інтонації (наприклад, фраза «Будьте люб'язні, закрийте двері!» Може звучати з різною інтонацією залежно від того, передбачається в ній ввічливе прохання або безцеремонна вимога);

– на рівні орфоєпії: використання «здрастуйте» замість «здрасте», «будь ласка» замість «пожалуста» тощо;

– на організаційно-комунікативному рівні: заборона перебивати співрозмовника, втручатися в чужу розмову тощо [1].

Мовний етикет пов'язаний з ситуацією мовного спілкування і її параметрами, і перш за все з особистістю співрозмовників. Це є комплекс мовних явищ, орієнтованих на адресата, хоча особистість мовця також враховується. Мовний етикет виявляє себе по-різному також в залежності від теми, місця, часу, мотиву і мети спілкування. Так, наприклад, правила мовного спілкування можуть відрізнитися в залежності від того, є темою сумні чи радісні події; існують специфічні етикетні правила, пов'язані з місцем спілкування (застілля, виробнича нарада) та ін.

Мовний етикет має цілий спектр комунікативних функцій: сприяє встановленню контакту між співрозмовниками; привертає увагу слухача (читача), виділяє його серед інших потенційних співрозмовників; дозволяє засвідчити повагу; допомагає визначити статус спілкування (дружній, діловий, офіційний і пр.); формує сприятливу емоційну обстановку для спілкування і робить позитивний вплив на слухача чи читача [1].

Мовний етикет реалізується як в характеристиках мови в цілому, так і в спеціалізованих одиницях. Ці одиниці – формули вітання, прощання, вибачення, прохання тощо, які, як правило, представляють собою перформативи, тобто висловлювання, проголошення яких одночасно означає вчинення названої дії.

Серед етикетних вимог, що пред'являються до усного мовлення, важливе місце займає інтонація висловлювання. Носій мови безпомилково визначає весь діапазон інтонацій – від підкреслено ввічливої до зневажливої. Однак визначити, яка інтонація відповідає мовному етикету, а яка виходить за його рамки, в загальному вигляді, без урахування конкретної мовної ситуації, навряд чи можливо, але, важливо, що відповідно до етикетних правил інтонація не повинна вказувати на зневажливе або заступницьке ставлення, намір повчати співрозмовника, агресію і виклик. Особливо це стосується різного роду питальних висловлювань.

Крім інтонації, усне мовлення відрізняє від письмового використання паралінгвістичних знаків – жестів і міміки. Мовний етикет наказує утримуватися

від занадто жвавої міміки і жестикуляції, а також від жестів і мімічних рухів, що імітують елементарні фізіологічні реакції. При цьому істотно, що одні й ті ж жести і мімічні рухи можуть мати різне значення в різних мовних культурах.

Мовний етикет встановлює правила спілкування в будь-яких, в тому числі конфліктних, ситуаціях. Ретельно розроблені ритуали звернень, прохань, відмов, вибачень мають на меті запобігти цілком можливому невдоволенню, роздратуванню, незгоді адресата. По відношенню до агресії ритуал – це зміщена дія, переорієнтація нападу, що спрямовує агресію в безпечне русло.

Важливо звернути увагу на те, що у педагогічній взаємодії мова педагога повинна бути зразковою не тільки з точки зору норм української літературної мови, а й з точки зору необхідних правил мовного етикету. Дотримання правил ввічливості, чемності дозволяє уникнути мовної агресії в процесі спілкування. Спілкування з дітьми передбачає підвищену мовну відповідальність і не допускає грубості й безтактності. Педагог «повинен бути носієм норми, зразка, повинен вміти чітко передавати інформацію у відповідній формі, вміти спонукати учня до потрібних дій, викликати у нього бажання наслідувати вчителя» [2, с. 101].

Оволодіння нормами мовного етикету – одна з найважливіших складових комунікативної компетенції педагога, оскільки вербальна агресія – досить поширене, якщо не типове, явище в сучасному педагогічному мовному середовищі. Тим часом, така агресія може мати небезпечні наслідки, тому що у дітей знижується самооцінка, виникає невпевненість в собі, з'являються спочатку страх перед конкретним учителем, а потім і перед школою взагалі, погіршується психосоматичний стан. Все це негативно відбивається на успішності конкретної дитини і навчально-виховному процесі загалом.

Список використаних джерел

1. Богдан С. К. Мовний етикет українців : традиції і сучасність : [монографія] / Світлана Калениківна Богдан / [відп. ред. Пустовіт Л. О.]. – К. : Рідна мова, 1998. – 475 с.
2. Товканець Г. В. Культура спілкування як спосіб ефективної педагогічної комунікації / Г. В. Товканець, Л. В. Лендел // Актуальні проблеми початкової освіти та інклюзивного навчання: Збірник тез III Міжнародної науково-практичної конференції (3-4 травня 2018 р., м. Львів). – Львів, 2018. – С. 100 – 102.

УДК 37. 032; 811.161

ЛЕНДЕЛ Л. В.,
Колодниська ЗОШ І-ІІ ступенів Іршавського району
ГАБОВДА А. М.
Мукачівський державний університет, Україна.

МОВЛЕННЄВИЙ АСПЕКТ У ФОРМУВАННІ КОМУНІКАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА

Мовлення – це своєрідна форма пізнання людиною предметів і явищ дійсності і засіб спілкування людей між собою [1]. Мовлення є формою опосередкованого пізнання дійсності, її відображенням за допомогою рідної мови. Можна сказати, що мова – це загальне, а мовлення – індивідуальне користування мовою. Тому мовлення бідніше за мову, але водночас і багатше за неї. Адже людина в своїй

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>